85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том I

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том I

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение проект НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I

ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ПЪТЯТ КЪМ УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНА КОХЕЗИЯ –
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ РИСКОВЕ И БАРИЕРИ
Проф. д.ик.н. Димитър М. Иванов …… 7

ПРОБЛЕМАТИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Проф. д-р Митко Димитров …… 31

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО
НА ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И ИМОТИТЕ –
ДЪРЖАВНАТА И ОБЩИНСКА СОБСТВЕНОСТ
Проф. д.н. Борислав Борисов …….. 51

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНЫЙ КРИЗИС И ЕГО ПРОЯВЛЕНИЕ
В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19
д.э.н., профессор, Зверяков Михаил Иванович …… 59

ИЗМЕРВАНЕ ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ПАНДЕМИЯТА
ОТ COVID-19 ВЪРХУ КОРПОРАТИВНИТЕ ПОЛИТИКИ
ЗА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Андрей Захариев …… 67

ОБЛАГОРОДЯВАНЕ НА ПЛОСКИЯ ДАНЪК В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Румен Брусарски …… 75

ДВИЖЕЩИ СИЛИ НА ИНТЕГРАЦИЯ В ГЛОБАЛНИТЕ ЦИФРОВИ ВЕРИГИ
ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ
Проф. д-р Сава Димов …… 83

ЕФЕКТИ ОТ ПРОГРАМАТА НА ЕЦБ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА АКТИВИ
В УСЛОВИЯТА НА ИЗВЪНРЕДНА СИТУАЦИЯ, ПРИЧИНЕНА ОТ ПАНДЕМИЯ
Проф. д-р Силвия Трифонова …… 95

ТЕСТВАНЕ НА КОРЕКТИВНИ ВЕРОЯТНОСТНИ МОДЕЛИ
ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОПЦИИ ВЪРХУ АКЦИИ
Проф. д-р Стефан Симеонов, Д-р Теодор Тодоров …… 108

КОНКУРЕНЦИЯ И КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР (2011-2020 г.). СТРУКТУРЕН АНАЛИЗ
И ЕМПИРИЧНИ НАБЛЮДЕНИЯ
Проф. д-р Стоян Проданов …… 116

THE IMPLEMENTATION OF GOALS OF BALANCED DEVELOPMENT
OF POLAND AGAINST THE CHALLENGES AND DANGERS
OF WASTE MANAGEMENT
Assoc. Prof. Ireneusz T. Dziubek, Dr Tatiana Manasterska 126

MODERN FEATURES OF TRUST ASSET MANAGEMENT
Postgraduate student Stanislav Perminov, Assoc. Prof. Deniss Djakons, PhD 136

ИНДУСТРИЯТА НА ХЕДЖ ФОНДОВЕТЕ В ЕРАТА
НА РАЗХЛАБЕНИТЕ ПАРИЧНИ ПОЛИТИКИ И COVID-19
Доц. д-р Александър Ганчев 142

РАЗНОСКИТЕ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА
НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Венцислав Василев 150

ВЛИЯНИЕ СТРУКТУРЫ ЭКОНОМИКИ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И РАЗВИТИЯ
Кандидат экономических наук, доцент Шараг Елена Сергеевна 159

СТРАТЕГИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ СТОПАНСКИ
ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
Доц. д-р Илиан Минков 166

ИНСТИТУЦИИ И НЕРАВЕНСТВО
Доц. д-р Калин Господинов 174

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ПОДХОД КЪМ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ -
ВЪЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ
Доц. д-р Калоян Колев 181

ПРОБЛЕМИ НА ЛОЯЛНОСТТА В БАНКОВИТЕ ИНСТИТУЦИИ
ПРИ СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Катя Личева 190

ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ И ЕФЕКТИ
НА МЕЖДУРЕГИОНАЛНАТА ДАНЪЧНА КОНКУРЕНЦИЯ
Доц. д-р Людмил Найденов 196

ВЪЗМОЖНИ ГРЕШКИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО
НА ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ В БЪЛГАРСКАТА ПРАКТИКА
Доц. д-р Марин Маринов, Красимир Парашкевов 204

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 210

ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID ВЪРХУ ЗДРАВНИТЕ РАЗХОДИ
Доц. д-р Николай Атанасов 219

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА НА ДЪРЖАВНОТО ФИНАНСИРАНЕ
НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
Доц. д-р Пламен Йорданов, **Гл. ас. д-р Маргарита Николова** 230

ФИСКАЛНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ ЗА ЛИЦА С УВРЕЖДАНИЯ КАТО ПРИКРИТИ
СОЦИАЛНИ ПЛАЩАНИЯ ПРИ ИНВАЛИДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, Ас. д-р Йордан Йорданов,
Докторант Жанета Ангелова 238

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов 246

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА СПРАВЕДЛИВОСТ –
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Силвия Топлева 251

ДЪЛГОСРОЧНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
НА ПАНДЕМИИТЕ – УРОЦИ ОТ НЯКОИ ПРЕДХОДНИ КРИЗИ
Гл. ас. д-р Александър Б. Тодоров 258

ЕВРОФИНАНСИРАНЕТО КАТО СРЕДСТВО ЗА ПОВИШАВАНЕ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ СЕКТОР
„ПРОИЗВОДСТВО НА ОБЛЕКЛО ОТ ТЕКСТИЛ“
Гл. ас. д-р Ангелина Терзиева 266

НЯКОИ АСПЕКТИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА COVID-19
ВЪРХУ БЪЛГАРСКИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР
Гл. ас. д-р Анелия Панева 274

ПАЗАРЪТ НА ЗДРАВНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ –
СЪСТОЯНИЕ, РАЗВИТИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 281

ФИСКАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ –
НЕОБХОДИМОСТ, УСЛОВИЯ И ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Димитър Костов 289

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОЗОНАТА
Гл. ас. д-р Петя Василева 297

ДИНАМИКА НА ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ
СЪС СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОСЪЮЗА
Гл. ас. д-р Сергей Радуканов 304

ПРОМЕНЯЩИТЕ СЕ РОЛИ НА ФИСКАЛНАТА И ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА
В СВЕТЛИНАТА НА COVID-19 В СТРАНИ С РАЗЛИЧЕН ПАРИЧЕН РЕЖИМ
Гл. ас. д-р Соня Георгиева 310

АСПЕКТИ НА НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКАТА
ПО ЗАЕТОСТТА И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД НЕЯ
Гл. ас. д-р Таня Илиева ……..……..……..……..… 320

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ИНВЕСТИЦИОННИ СТРАТЕГИИ –
ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВИ РЕЗУЛТАТИ
ОТ АКТИВНО ИНВЕСТИРАНЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов ……...……. 325

ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ПРЕД БЪДЕЩИТЕ ПЕНСИОНЕРИ
В КОНТЕКСТА НА НОРМАТИВНИТЕ ПРОМЕНИ ВЪВ ВТОРИ СТЪЛБ
НА ПЕНСИОННИЯ МОДЕЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Йордан Йорданов ……...……. 334

ПАЗАРЪТ НА БАНКОВИ ДЕПОЗИТИ В БЪЛГАРИЯ:
ДИНАМИКА И СТРУКТУРНИ ИЗМЕНЕНИЯ
Ас. д-р Радослав Къновски …….....……. 340

ОЦЕНКА НА УСТОЙЧИВОСТТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ
Д-р Антон Сотиров, **Д-р Никола Пищалов** …….....……. 347

НАДНОРМЕНОТО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕТО
КАТО РИСКОВ ФАКТОР ЗА ЗДРАВЕТО
Д-р Орлин Цветков …….....…….……. 354

МЕРКИ НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ НА САЩ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА COVID-19
Д-р Свилен Колев .....…….……. 359

STATE AID ENFORCEMENT LAW IN THE ENERGY SECTOR
IN ALBANIA
Lecturer of Law, **Dr. Anduena Gjevori** ……..…….……. 366

БАНКОВАТА ТАЙНА КАТО КОМПОНЕНТА НА БАНКОВАТА
СИГУРНОСТ – ФИНАНСОВО-ПРАВНИ АСПЕКТИ
Преп. Игнат Папазов ……..…….……. 374

THE HISTORICAL EVOLUTION OF THE GOVERNMENT
SECURITIES MARKET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA
Olesea Speian, PhD Student ……..……...…….……. 378

ПРОМЕНИ В ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГУЛАТОРНИ КАПИТАЛОВИ
ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПОКРИТИ ОБЛИГАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Докторант Борислав Киров ..……...……..……. 386

АВТОМОБИЛНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ И МЯСТОТО
НА ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА НА НЕГО
Докторант Ваня Галчева ……...……. 393

ЕФЕКТИ ВЪРХУ ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА В РЕЗУЛТАТ
ОТ НАМАЛЯВАНЕТО НА НАЛИЧНИТЕ ПАРИ В ОБРАЩЕНИЕ
Докторант Владимир Сиркаров ……..……. 398

ВЛИЯНИЕ НА КОЕФИЦИЕНТА P/E И ДИВИДЕНТНАТА
ДОХОДНОСТ ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА АКЦИИТЕ
НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР
Докторант Владислав Любенов …….....…… 405

ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МСП
В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ
Докторант Даниел Данчев …….....…… 413

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ
ЧРЕЗ ГРАНИЦИТЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ ДОХОД
Докторант Жанета Ангелова .....…… 421

ЦИФРОВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО – СРЕДСТВО
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ И РАДИКАЛНА
ПРОМЯНА НА НАЧИНА НА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА МЕДИЦИНСКИ
И ЗДРАВНИ ГРИЖИ
Докторант Живка Петрова .....…… 429

ДЕБАТЪТ МЕЖДУ БАНКОВАТА И ВАЛУТНАТА ШКОЛА ОТ 19-И ВЕК –
ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПАРАЛЕЛИ СЪС СЪВРЕМЕННИТЕ
МОНЕТАРНИ РЕАЛНОСТИ
Докторант Кузман Илиев .....…… 438

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МЕНИДЖМЪНТА НА ЛЕЧЕБНИТЕ
ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
(ПО ПРИМЕРА НА УНИВЕРСИТЕТСКА МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА
ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ „СЪРЦЕ И МОЗЪК“ – ПЛЕВЕН)
Докторант Люба Митева .....…… 446

БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИИТЕ – ГОЛЕМИТЕ ПОЛЗИ
ЗА МАЛКИТЕ БАНКИ
Докторант Марина Милинова .....…… 453

ОТРИЦАТЕЛНИ ЛИХВЕНИ НИВА – ЕМПИРИЧЕН ОПИТ
Докторант Милена Пешева .....…… 460

ФИНАНСОВИЯТ ФЕЪРПЛЕЙ В ЖЕНСКИЯ ФУТБОЛ –
НЕОБХОДИМОСТ ИЛИ ВЪЗМОЖНОСТ
Докторант Нено Ненов ……..…… 468

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ПРЕМИЙНИЯ ПРИХОД
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Докторант Николай Илиев ….…… 474

РАЗВИТИЕ НА ИМУЩЕСТВЕНОТО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ
Докторант Радка Василева ….…… 480

КОНСОЛИДАЦИЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОСТ
Докторант Рая Драгоева ……..…… 488

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ
ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ
Докторант Стефан Пешов .....……. 496

ПРОГНОЗИРАНЕ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ -
ОТКЛОНЕНИЕ НА ФАКТИЧЕСКОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ
НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА
СПРЯМО ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА БЪЛГАРИЯ
Докторант Юлиан Войнов .....……. 501

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА РОЛЯТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
ПРИ ДОКУМЕНТИРАНЕТО В СЧЕТОВОДСТВОТО
Проф. д-р Атанас Атанасов .....……. 511

ОСОБЕНОСТИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ
НА СТОКИТЕ В УСЛОВИЯТА COVID-19
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова .....……. 517

АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
ПРЕД СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПРОМЕНИТЕ СЛЕД БРЕКЗИТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, Д-р Марий Стоянов .....……. 524

КЪМ НОВ ПОДХОД В ОБУЧЕНИЕТО
ПО МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ
Доц. д-р Диана Ималова, Доц. д-р Венцислав Вечев .....……. 532

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Красимира Славева .....……. 541

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗАВИСИМОСТТА МЕЖДУ
ЦИФРОВИЗАЦИЯТА НА ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ
Доц. д-р Маргарита Шопова, Гл. ас. д-р Евгени Овчинников,
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов .....……..…. 549

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА СВОБОДНА
ТЪРГОВИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ И ЗНАЧЕНИЕТО ИМ ОТ ПОЗИЦИЯТА
НА МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ В ЕС
Доц. д-р Момчил Антов .....……..…. 557

INNOVATIVE METHODS FOR ACCOUNTING EDUCATION –
EXPERIENCE AND GLOBAL LESSONS LEARNED
Assoc. Prof. Nadya Velinova-Sokolova, PhD ……..……..…..…. 564

ФИСКАЛНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ ЗА ЛИЦА С УВРЕЖДАНИЯ КАТО ПРИКРИТИ СОЦИАЛНИ ПЛАЩАНИЯ ПРИ ИНВАЛИДНОСТ В БЪЛГАРИЯ

Доц. д-р Пламен Йорданов[1]
Ас. д-р Йордан Йорданов[2]
Докторант Жанета Ангелова[3]

Резюме: *В условията на разгръщаща се система за социална защита е необходимо преосмисляне на социалната философия на традиционните плащания при инвалидност в България. Цел на доклада е да бъдат представени фискалните облекчения за лица с увреждания, възприемани като прикрити социални плащания при инвалидност, предоставяни за сметка на публичен ресурс.*

Ключови думи: *социална политика, социална закрила при инвалидност, социални плащания при инвалидност, фискални облекчения за лица с увреждания.*

JEL: H53; H55; E62

FISCAL BENEFITS FOR PEOPLE WITH DISABILITIES SUCH AS DISGUISED SOCIAL BENEFITS FOR DISABILITY IN BULGARIA

Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assist. Prof. Yordan Yordanov, PhD
Janeta Angelova, PhD Student

Abstract: *In the conditions of an expanding social protection system, it is necessary to rethink the social philosophy of the traditional disability payments in Bulgaria. The purpose of the paper is to present the fiscal relief for disabled people, perceived as concealment of social disability benefits, used at the expense of public resources.*

Key words*: social policy, social protection for disability, social payments for disability, fiscal relief for disabled people.*

JEL: H53; H55; E62

[1] p.yordanov@uni-svishtov.bg , СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.
[2] y.yordanov@uni-svishtov.bg , СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.
[3] janetaa90@abv.bg , СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

1. Въведение[4]

Независимо че остават извън обхвата на институционализираните плащания от системата за социална защита, специфичното регламентиране на задълженията на лицата с увреждания в контекста на функционирането на системата на публичните финанси има пряко отношение към техните разполагаеми доходи, респ. – към възможностите за удовлетворяване на техните общи и специфични потребности. Това придава определени социални измерения на предоставяните данъчни облекчения и освобождаването на лицата с увреждания от заплащане на някои такси - обвързвани с основните проблеми пред социализацията на инвалидите в обществото (заетост, образование, мобилност и др.), на практика те допълват институционализираните традиционни плащания (и услуги) при инвалидност, предоставяни в рамките на провежданата социална защита.

Цел на доклада е да бъдат представени фискалните облекчения за лица с увреждания, възприемани като прикрити социални плащания при инвалидност, предоставяни за сметка на публичен ресурс, една част от които са пряко насочени и се ползват от лицата с увреждания, а други са косвени – те стимулират извършването на дейности в подкрепа на нормалното съществуване на инвалидите.

2. Данъчни облекчения с пряка насоченост към лица с увреждания в България

Данъчното законодателство на Република България съдържа редица разпоредби, пряко насочени в подкрепа на лица с увреждания. Като такива могат да бъдат посочени:

1. Възприемането на социалните плащания, в т.ч. и при инвалидност, като необлагаеми доходи, на основание разпоредбите на чл. 13 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица (Закон за данъците върху доходите на физическите лица. ДВ, бр. 95 от 24.11.2006 г.). За целите на данъчното облагане такива са:

- Доходите от задължително осигуряване в България или в чужбина (чл. 13, ал. 1, т. 6);

- Доходите от допълнително доброволно осигуряване, получени след придобиване право на допълнителна пенсия; доходите от инвестиции на техническите резерви, получени по застрахователни договори; доходите от инвестиции на активите на фондовете за допълнително пенсионно осигуря-

[4] Настоящият доклад отразява част от резултатите от работата по Научноизследователски проект № 12 – 2020 „Възможности за оптимизиране режима на плащанията от публичното пенсионно осигуряване в контекста на системните връзки между социалните плащания и услуги при инвалидност в България" към Институт за научни изследвания на СА „Д. А. Ценов" – Свищов.

ване, разпределени по индивидуалните партиди на осигурените лица – доколкото имат отношение към формирането на доходи при инвалидност (чл. 13, ал. 1, т. 7);

- Застрахователните обезщетения, когато е настъпило застрахователно събитие – доколкото могат да бъдат обвързвани с настъпила инвалидност (чл. 13, ал. 1, т. 14);

- Помощите и добавките от социално подпомагане, получени на основание на Закона за хората с увреждания, Закона за закрила на детето, Закона за семейни помощи за деца или на друг нормативен акт, както и обезщетенията и помощите при безработица, получени на основание на нормативен акт – доколкото имат отношение към формирането на доходите на лица с увреждания (чл. 13, ал. 1, т. 15);

- Помощи от организации със социална дейност, създадени със закон, и от юридически лица с нестопанска цел, регистрирани за осъществяване на обществено полезна дейност – доколкото имат отношение към формирането на доходите на лица с увреждания (чл. 13, ал. 1, т. 16);

- Суми, получени на основание Закона за семейни помощи за деца, както и суми за издръжка, получени от правоимащи лица съгласно разпоредбите на Семейния кодекс – доколкото имат отношение към формирането на доходи при инвалидност (чл. 13, ал. 1, т. 17).

2. Регламентираното право на ползване на данъчно облекчение за лица с намалена работоспособност.

Съгласно чл. 18 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица:

- Сумата от годишните данъчни основи за лица с 50 и с над 50 на сто намалена работоспособност, определена с влязло в сила решение на компетентен орган, се намалява със 7920 лв., включително за годината на настъпване на неработоспособността и за годината на изтичане срока на валидност на решението (ал. 1);

- Месечната данъчна основа за доходи от трудови правоотношения на лица с 50 и с над 50 на сто намалена работоспособност се намалява с 660 лв., включително за месеца на настъпване на неработоспособността и за месеца на изтичане срока на валидност на решението (ал. 2). Съгласно чл. 42, ал. 3 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица, при авансово удържане на данъка за доходи от трудови правоотношения, месечната данъчна основа се намалява с размера на данъчното облекчение.

Съгласно чл. 28, ал. 2 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица, годишната данъчна основа за доходите от стопанска дейност като едноличен търговец се намалява с разликата между 7920 лв. и размера на ползваното облекчение, включително за годината на настъпване на неработоспособността и за годината на изтичане срока на валидност на решението - за лица с 50 и с над 50 на сто намалена работоспособност, определена с влязло в сила решение на компетентен орган.

Съгласно чл. 43, ал. 2 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица, лице с 50 и над 50 на сто намалена работоспособност, придобило доход от стопанска дейност по чл. 29 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица (доходи от дейност на физическите лица, регистрирани като земеделски стопани; доходи от дейност на физическите лица за производство на преработени или непреработени продукти от селско стопанство, включително от продажба на произведена декоративна растителност, доходи от горско стопанство, включително от събиране на диворастящи билки, гъби и плодове, доходи от ловно стопанство и от рибно стопанство; авторски и лицензионни възнаграждения, включително за доходи от продажба на изобретения, произведения на науката, културата и изкуството от техните автори, както и за възнаграждения за изпълнения на артисти-изпълнители; доходи от упражняване на занаят, които не се облагат с патентен данък по реда на Закона за местните данъци и такси; доходи от упражняване на свободна професия или възнаграждения по извънтрудови правоотношения), дължи авансово данък за доходи от стопанска дейност по чл. 29, след като облагаемият доход на лицето от всички източници на доход, придобит от началото на данъчната година и подлежащ на облагане с данък върху общата годишна данъчна основа, намален с удържаните или внесените за сметка на лицето задължителни осигурителни вноски, превиши 7920 лв. Във връзка с това лицето, придобиващо дохода, удостоверява степента на намалена работоспособност с валидно към датата/датите на изплащане на дохода експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК, копие от което се представя еднократно пред платеца на дохода, когато той е задължен да удържа и внася данъка.

Съгласно чл. 44, ал. 2 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица, лице с 50 и над 50 на сто намалена работоспособност дължи авансово данък за доходи от наем или от друго възмездно предоставяне за ползване на права или имущество, след като облагаемият доход на лицето от всички източници на доход, придобит от началото на данъчната година и подлежащ на облагане с данък върху общата годишна данъчна основа, намален с удържаните или внесените за сметка на лицето задължителни осигурителни вноски, превиши 7920 лв. Във връзка с това лицето, придобиващо дохода, удостоверява степента на намалена работоспособност с валидно към датата/датите на изплащане на дохода експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК, копие от което се представя еднократно пред платеца на дохода, когато той е задължен да удържа и да внася данъка.

Съгласно § 10а от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за данъците върху доходите на физическите лица:

- правото на данъчно облекчение се ползва от лицата с определени с валидно решение на компетентен орган 50 и над 50 на сто вид и степен на увреждане (ал. 1, в сила от 01.07.2009 г.);

- Лицата, на които до 31 декември 2009 г. пожизнено е определена степен на трайно намалена работоспособност по реда на Закона за здравето, и лицата, които са с пожизнено определена степен на трайно намалена работоспособност по силата на § 3 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона за здравето[5], се смятат с пожизнено определени вид и степен на увреждане (ал. 2, в сила от 01.07.2009 г.);

- Лицата с намалена работоспособност 50 и над 50 на сто, установена след навършване на възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от Кодекса за социално осигуряване, както и лицата, навършили възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от Кодекса за социално осигуряване, в срока на решението на ТЕЛК (НЕЛК), ползват данъчно облекчение за лица с намалена работоспособност независимо от определения в експертното решение срок (ал. 3, в сила от 01.01.2012 г.).

3. Регламентираното право на данъчни облекчения с разпоредби на Закона за местните данъци и такси (Закон за местните данъци и такси. ДВ, бр. 117 от 10.12.1997 г.)

Съгласно чл. 25, ал. 2 от Закона за местните данъци и такси, за имот, който е основно жилище на лице с намалена работоспособност от 50 до 100 на сто, данъкът се дължи със 75 на сто намаление. В случай че е установено деклариране на повече от едно основно жилище, облекчението не се прилагат и данъкът се дължи в пълен размер за всяко от жилищата и за периода, в който едновременно те са декларирани като основни жилища

Съгласно чл. 48, ал. 1, т. 2 от Закона за местните данъци и такси, даренията за лечение на граждани на държава - членка на Европейския съюз, или на друга държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, както и на технически помощни средства за хора с увреждания, се освобождават от данък. Във връзка с това е необходимо лицето да представи договор за дарение, от който е видно, че дарението е направено за лечение или за технически помощни средства за хора с увреждания, както и медицински документи, удостоверяващи съответното заболяване.

Съгласно чл. 58, ал. 1, т. 4 от Закона за местните данъци и такси, лекият автомобил - собственост на лице с намалена работоспособност от 50 до 100 на сто, с обем на двигателя до 2000 куб.см и с мощност до 117,64 kW, се освобождава от данък върху превозните средства.

Съгласно чл. 61м, ал. 1, т. 1 от Закона за местните данъци и такси, физическите лица, включително едноличните търговци, с 50 и с над 50 на сто намалена работоспособност, определена с влязло в сила решение на ком-

[5] Лицата, на които до 31 декември 2004 г. е определен срок за степен на трайно намалена работоспособност, при навършване на 65-годишна възраст се смятат с пожизнено определена степен на трайно намалена работоспособност (Закон за здравето. ДВ, бр. 70 от 10.08.2004 г., стр. § 3 от ПЗР).

петентен орган, които подлежат на облагане с патентен данък, могат да ползват намаление на патентния данък в размер 50 на сто, ако извършват дейността лично и не наемат работници за тази дейност през цялата данъчна година.

Съгласно § 1 от Допълнителните разпоредби на Закона за местните данъци и такси, при определяне размера на личния доход, като основа за изчисляване размера на дължими данъци и такси, не се има предвид добавката за чужда помощ на лицата с намалена работоспособност или вид и степен на увреждане над 90 на сто.

Съгласно § 4а от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за местни данъци и такси, лицата с определени с валидно решение на компетентен орган вид и степен на увреждане от 50 до 100 на сто се ползват с правата на лица с намалена работоспособност от 50 до 100 на сто.

Съгласно § 20 от Заключителните разпоредби към Закона за изменение и допълнение на Закона за местните данъци и такси (Закон за изменение и допълнение на Закона за местните данъци и такси. ДВ, бр. 112 от 2003 г.), лицата с увреждания, трайно намалената работоспособност на които е установена след навършване на възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст или са навършили тази възраст в срока на решението на ТЕЛК (НЕЛК), ползват правата си по този закон пожизнено независимо от определения в експертното решение срок.

4. Регламентираното право на освобождаване от винетна такса.

Съгласно чл. 10в от Закона за пътищата (Закон за пътищата. ДВ, бр. 26 от 29.03.2000 г.), лице с 50 и над 50 на сто намалена работоспособност или вид и степен на увреждане се освобождава от заплащане на винетна такса за един лек автомобил - негова собственост или съпружеска имуществена общност, с обем на двигателя до 2000 куб. см и мощност до 117,64 kW (160 к.с.). При същите условия от заплащане на винетна такса се освобождават лицата или семействата, отглеждащи деца с трайни увреждания до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст.

Електронната винетка, издадена при тези условия, не следва пътното превозно средство в случай на прехвърляне на собствеността върху него, като загубва валидност от деня на прехвърлянето. Прехвърлителят е длъжен да уведоми Агенция „Пътна инфраструктура“ за извършеното прехвърляне незабавно, но не по-късно от три работни дни, като в противен случай няма право да му бъде издадена нова безплатна електронна винетка до изтичането на първоначалната валидност на издадената във връзка с прехвърленото пътно превозно средство.

5. Регламентираното право на освобождаване от такси в държавни висши училища.

Съгласно чл. 95, ал. 7, т. 2 от Закона за висшето образование (Закон за висшето образование. ДВ, бр. 112 от 27.12.1995 г.), от заплащане на такси в

държавните висши училища се освобождават лица с трайни увреждания и намалена работоспособност 70 и над 70 на сто.

3. Данъчни облекчения с косвена насоченост към лица с увреждания в България

Като данъчни облекчения с косвено въздействие върху доходите на лицата с увреждания могат да бъдат възприемани предвидени в Закона за данъците върху доходите на физическите лица и в Закона за корпоративното подоходно облагане (Закон за корпоративното подоходно облагане. ДВ, бр. 105 от 22.12.2006 г.) данъчни облекчения за дарения.

Съгласно чл. 22, ал. 1 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица, сумата от годишните данъчни основи се намалява с размера на направените през годината дарения (но не повече от 5% от сумата на годишната данъчна основа) в полза на специализирани предприятия или кооперации на хората с увреждания, вписани в регистъра по чл. 83 от Закона за хората с увреждания[6], както и в полза на Агенцията за хората с увреждания.

Съгласно чл. 22г, ал. 1 от Закона за данъците върху доходите на физическите, сумата от годишните данъчни основи на местни физически лица и на чуждестранни физически лица, установени за данъчни цели в държава - членка на Европейския съюз, или в друга държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, се намалява с 2000 лв. за отглеждане на дете с 50 и с над 50 на сто вид и степен на увреждане, определени с влязло в сила решение на компетентен орган. Данъчното облекчение се ползва както за годината, през която са установени видът и степента на увреждане, така и за годината на изтичане срока на валидност на решението.

Съгласно чл. 31, ал. 1, т. 8 от Закона за корпоративното подоходно облагане, за данъчни цели се признават счетоводни разходи за дарения в общ размер до 10 на сто от положителния счетоводен финансов резултат (счетоводната печалба), когато разходите за дарения са направени в полза на хора с увреждания, както и за технически помощни средства за тях.

4. **Заключение**

През 2012 г., препоръчвайки разширяване обхвата на системите за социална защита и равнището на предоставяните плащания, Международната организация на труда обвързва постигането на желаните завишени минимални стандарти на социална сигурност със специфичните режими на данъчно облагане (предимно с т.нар. отрицателно данъчно облагане) и активната политика по заетостта, като специфично допълнение на традиционно

[6] Регистърът на специализираните предприятия и кооперации на и за хора с увреждания се поддържа и е достъпен на сайта на Агенцията за хората с увреждания (Регистър на специализираните предприятия и кооперации на и за хора с увреждания).

попадащите в обхвата на социалнозащитните системи осигуряване, обезпечаване и подпомагане (МОТ. Рекомендация № 202 от 14.06.2012 г. о минимальных уровнях социальной защиты). Подобен подход естествено провокира дискусия относно необходимостта и възможностите за оползотворяване потенциала на разгърнатата (и разгръщаща се) система от данъчни преференции в съчетание с подкрепената заетост за лицата с увреждания чрез оптимизиране организационната рамка на традиционните социални плащания при инвалидност в България.

Използвани източници

Закон за висшето образование. ДВ, бр. 112 от 27.12.1995 г. (n.d.). Retrieved 2021, from lex.bg: https://lex.bg/laws/ldoc/2133647361

Закон за данъците върху доходите на физическите лица. ДВ, бр. 95 от 24.11.2006 г. (n.d.). Retrieved from lex.bg: https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135538631

Закон за здравето. ДВ, бр. 70 от 10.08.2004 г. (n.d.). Retrieved from https://www.lex.bg/laws/ldoc%20/2135489147

Закон за изменение и допълнение на Закона за местните данъци и такси. ДВ, бр. 112 от 2003 г. (n.d.). Retrieved 2021, from lex.bg: https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134174720

Закон за корпоративното подоходно облагане. ДВ, бр. 105 от 22.12.2006 г. (n.d.). Retrieved from lex.bg: https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135540562

Закон за местните данъци и такси. ДВ, бр. 117 от 10.12.1997 г. (n.d.). Retrieved from lex.bg: https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134174720

Закон за пътищата. ДВ, бр. 26 от 29.03.2000 г. (n.d.). Retrieved 2021, from lex.bg: https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134914560

МОТ. Рекомендация № 202 от 14.06.2012 г. о минимальных уровнях социальной защиты. (n.d.). Retrieved from Электронный фонд правовых и нормативно-технических документов: https://docs.cntd.ru/document/499076410

Регистър на специализираните предприятия и кооперации на и за хора с увреждания. (n.d.). Retrieved from Агенция за хората с увреждания: https://ahu.mlsp.government.bg/portal/se/